

Suuri valiokunta

Valtioneuvoston selvitys: Komission vuoden 2024 työohjelma

Valtioneuvostolle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvosto on toimittanut eduskunnalle selvityksen komission vuoden 2024 työohjelmasta (E 41/2023 vp).

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- EU-erityisasiantuntija Eeva Kaunismaa, valtioneuvoston kanslia

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Kyse on nykyisen komission viimeisestä vuotuisesta työohjelmasta, joten painopiste on toimeenpanossa ja käsittelyssä olevien asioiden loppuunsaattamisessa sekä valmistautumisessa tulevaan. Työohjelma sisältää vain rajallisen määrän uusia aloitteita ja korostaa nykyisen komission tähänastisia aikaansaannoksia. Komissio korostaa tiedonannossaan kaikkien von der Leyenin poliittisissa suuntaviivoissa esitettyjen kuuden painopisteen osalta, että neuvottelut komission antamista ehdotuksista on saatettava loppuun ja toimeenpano käynnistettävä ripeästi.

Toimet kilpailukykyä tukevan paremman sääntelyn edistämiseksi, sääntelytaakan keventämiseksi ja raportointivelvoitteiden järkevöittämiseksi muodostavat keskeisen osan vuoden 2024 työohjelmaa. Työohjelma sisältää aiemmin annettujen 15 aloitteen lisäksi 26 uutta ehdotusta yritysten raportointivaatimusten järkevöittämiseksi. Osana paremman sääntelyn työtä komissio jatkaa sääntelytaakan minimoimiseksi yksi yhdestä (One-in, One-out) -periaatteen soveltamista. Työohjelmaan sisältyy myös kirjauksia EU-oikeuden täytäntöönpanon ja valvonnan tehostamisesta. Komissio jatkaa yhteistyötä jäsenvaltioiden kanssa tukeakseen niitä EU:n lainsäädännön moitteettomassa soveltamisessa ja toimiakseen päättäväisesti lainsäädännön rikkomistapauksissa. Lisäksi komissio aikoo vetää pois käsittelystä kuusi ehdotustaan.

Valiokunnan lausunto SuVL 12/2023 vp

Työohjelman avainprioriteetit rakentuvat puheenjohtaja von der Leyenin poliittisissa suuntaviivoissa esitettyjen kuuden painopisteen varaan:

1. Euroopan vihreän kehityksen ohjelma (A European Green Deal)

Tiedonannossaan komissio toteaa Euroopan vihreän kehityksen ohjelman olevan kasvuohjelma, joka todistaa yhtäaikaisen uudistumisen ja hiilestä irtautumisen olevan mahdollista. EU:lla on maailman kunnianhimoisin vihreän siirtymän suunnitelma, jonka toteuttamista tukemaan komissio järjestää niin kansalaisten kuin teollisuudenkin kanssa yhteiskunnallisia puhtaan siirtymän dialogeja, samoin kuin järjestetään strategisia dialogeja EU:n maatalouden tulevaisuudesta.

Komissio käynnistää prosessin, jossa määritellään ilmastotavoite vuodeksi 2040. Komissio esittää jo loppuvuodesta 2023 eurooppalaisen tuulivoimapaketin, jolla pyritään nopeuttamaan tuulivoiman käytön etenemistä ja parantamaan tuulivoiman rahoitusmahdollisuuksia. Komissio tulee myös antamaan ehdotuksen vesivaroihin liittyvän resilienssin parantamiseksi ja ilmastoriskien hallitsemiseksi.

2. Euroopan digitaalinen valmius (A Europe fit for digital age)

Komissio listaa tiedonannossa antamia ehdotuksia digitalisaation alalla tavoitteena parantaa elinkeinoelämän ja yritysten toimintaedellytyksiä. Muun muassa digitaalisia markkinoita ja palveluita sekä kriittisiä raaka-aineita ja netto-nolla –teollisuutta koskevissa ehdotuksissa eteneminen on komission mukaan erittäin tärkeää.

Komissio tulee antamaan aloitteen Euroopan supertietokonekapasiteetin avaamiseksi eettisille ja vastuullisille tekoälyalan startup-yrityksille. Vuonna 2024 komissio tulee ehdottamaan EU:n avaruuslainsäädäntöä, jota täydentää annettava avaruusdatataloutta koskeva strategia.

3. Ihmisten hyväksi toimiva talous (An economy that works for people)

Tiedonannossaan komissio peräänkuuluttaa etenemistä jo annettujen ehdotusten käsittelyssä mm. pääomamarkkinaunionia, pankkiunionia ja yritysverotusehdotusta koskien. Komissio tulee antamaan esityksen koskien eurooppalaista yritysneuvostoa koskevia sääntöjä sekä tarkastelemaan jatkotoimia työmarkkinaosapuolten välistä sosiaalidialogia koskevasta huippukokouksesta.

Komission mukaan annettavalla ehdotuksella koskien bioteknologiaa ja biovalmistusta tavoitellaan kilpailukyvyn kannalta täysiä hyötyjä ja teollisuuden uudistumista. Lisäksi komissio toteaa antavansa ehdotuksen koskien kehittyneitä materiaaleja teollisuuden johtoaseman turvaamiseksi.

4. Vahvempi Eurooppa maailmannäyttämöllä (A stronger Europe in the world)

Komissio tuo tiedonannossaan esiin tehtyjä toimia ulkosuhteiden ja puolustuksen alueilla. Eurooppalaisen puolustusteollisuuden ja ammustuotannon vahvistaminen nostetaan saavutuksina esiin. Kumppanuuksien vahvistaminen Global Gatewayn kautta todetaan keskeiseksi ja erityisesti komissio nostaa esiin tarpeen lujittaa kumppanuutta Afrikan kanssa.

Valiokunnan lausunto SuVL 12/2023 vp

Eurooppalainen puolustusteollisuusstrategia antaa lisäsäyksen jäsenmaiden puolustuskykyjen kehittämiseksi. Myös strategisen kompassin toimeenpanoa jatketaan. Komissio kertoo jatkavansa demokratian, ihmisoikeuksien, oikeusvaltioperiaatteen edistämistä sekä avoimen ja reilun kauppapolitiikan edistämistä kohti kestäviä ratkaisuja. Neuvotteluja kauppasopimuksista jatketaan määrätietoisesti.

5. Eurooppalaisen elämäntavan edistäminen (Promoting our European way of life)

Tiedonannossa komissio korostaa tehtyjä toimia Covid-19 –pandemiaan vastaamiseksi (mm. terveysunioni ja uusi terveydenhuollon varautumis- ja torjuntaviranomainen). Lisäksi komissio nostaa esiin laaja-alaisen työn resilienssin parantamiseksi EU:n turvallisuusunionia koskevassa strategiassa. Edelleen komissio peräänkuuluttaa neuvottelutuloksen saavuttamisen tärkeyttä muuttoliikepaktissa tällä lainsäädäntökaudella.

Komission toimintasuunnitelma huumausaineiden laittoman kaupan torjuntaa koskevasta toimintasuunnitelmasta, mukaan lukien eurooppalainen satama-allianssi, pohjustaa yhteisiä toimia järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi. Lisäksi komissio tulee loppuvuodesta 2023 päivittämään ihmissalakuljetuksen torjumista koskevan lainsäädäntökehysten ja lujittamaan yhteistyötä tällä alalla.

Korkeakoulutuksen osalta komissio tulee tiedonannon mukaan ehdottamaan alkuvuodesta 2024 suunnitelmaa eurooppalaiseksi yhteistutkinnoksi, jonka avulla tuetaan eurooppalaisen korkeakoulutusalueen saavuttamista.

6. Uutta vauhtia eurooppalaiselle demokratialle (A new push for European democracy)

Komissio tuo tiedonannossa esiin tehtyjä toimia eurooppalaisen demokratian vahvistamiseksi ja elävöittämiseksi. Kansalaisten osallistumista politiikka-aloitteiden valmisteluun on edistetty muun muassa tulevaisuuskonferenssin ja uuden sukupolven kansalaispaneelien avulla. Tiedonannossa todetaan oikeusvaltioperiaatteen keskeisyys EU:n demokraattiselle toiminnalle sekä tehty työ sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi. Komissio tulee antamaan suosituksen yhdenmetyistä lastensuojelujärjestelmistä alkuvuodesta 2024.

Komissio toteaa tiedonannossa, että unionin tulee valmistautua laajentumiseen rauhan ja vakauden ylläpitämiseksi Euroopassa. Komissio tulee antamaan tiedonannon laajentumista edeltävistä uudistuksista ja toimintapolitiikan uudelleentarkasteluista vuoden 2024 alkupuoliskolla.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto on listannut selvityksessään kolme pääprioriteettia. Selvityksessä todetaan, että valitut prioriteetit ovat vaikutuksiltaan laajoja ja poikkisektoraalisia ja niiden suhteen on vaikuttava erityisen aktiivisesti ennakolta, sitoen myös eduskunta sekä keskeiset sidosryhmät mukaan ennakkovaikuttamislinjausten laatimiseen.

Valiokunnan lausunto SuVL 12/2023 vp

Valtioneuvoston pääprioriteetit komission vuoden 2024 työohjelmassa ovat:

- Komission tiedonanto ilmastotavoitteeksi vuodeksi 2040 (komission ehdotusta odotetaan tammi-maaliskuussa 2024)
- Komission tiedonanto laajentumista edeltävistä uudistuksista ja toimintapolitiikan uudelleentarkasteluista (komission ehdotusta odotetaan huhti-kesäkuussa 2024)- Eurooppalainen puolustus-teollisuusstrategia (komission ehdotusta odotetaan tammi-maaliskuussa 2024)

Valtioneuvosto korostaa, että nyt priorisoitavien uusien aloitteiden ohella tulee jatkaa tehokasta vaikuttamista komission jo antamista ehdotuksista käytävissä neuvotteluissa. Tärkeimmissä kokonaisuuksissa, kuten vuoden 2023 valtioneuvoston pääprioriteeteissa (rahoituskehysten väliarviointi, maaperän tilan seurantadirektiivi sekä kriittisiä raaka-aineita koskeva aloite) sekä muissa keskeisissä kokonaisuuksissa, kuten muuttoliike- ja turvapaikkajärjestelmän uudistuksessa ja ennallistamisasetuksessa, Suomen tulee osallistua aktiivisesti neuvotteluihin ja edistää säädöshankkeiden loppuunsaattamista vielä tällä EU:n lainsäädäntökaudella. Oikeusvaltiokysymysten osalta Suomi jatkaa toimintaansa pitkäaikaisella linjallaan ja edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista ja korruption torjuntaa EU:ssa. Suomen vaikuttamistyölle on keskeistä, että yksittäisiin ehdotuksiin vaikuttamisen ohella vaikutetaan Eurooppa-neuvostossa kesällä 2024 hyväksyttävän unionin strategisen agendan sisältöön sekä ennakkovaikutetaan tulevan komission ohjelmaan. Työohjelmassa mainittuihin komission eri ehdotuksiin otetaan tarkemmin kantaa niiden ilmestymistä erikseen laadittavissa eduskuntakirjelmissä.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Suuri valiokunta pitää hyvin perusteltuna sitä, että valtioneuvosto on valinnut komission vuoden 2024 työohjelman hankkeista EU-vaikuttamisen pääprioriteeteiksi 1) komission tiedonannon vuoden 2040 ilmastotavoitteista, 2) komission tiedonannon EU:n laajentumista edeltävistä sisäisistä uudistuksista ja toimintapolitiikan uudelleentarkastelusta ja 3) eurooppalaisen puolustusstrategian.

(2) Suuri valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että komissio painottaa työohjelmassaan EU:n paremman sääntelyn periaatteiden edistämistä ja sen osana erityisesti yrityksiin kohdistuvan hallinnollisen taakan vähentämistä Euroopan kilpailukykyyn ylläpitämiseksi. Suuri valiokunta pitää tätä tavoitetta erittäin kannatettavana. Valiokunta pitää tärkeänä, että valtioneuvosto jatkaa vaikuttamista sen puolesta, että paremman sääntelyn periaatteita noudatettaisiin EU:n lainsäädäntötyössä entistä kattavammin.

(3) Suuri valiokunta tukee komission tavoitetta vähentää eurooppalaisille yrityksille koituvaa raportointitaakkaa 25 prosenttia. Valiokunta korostaa, että samalla kun rationalisoidaan komission ohjelman mukaisesti jo olemassa olevia raportointivelvoitteita, tavoitetta vähentää hallinnollista taakkaa tulisi edistää myös uusien ja neuvottelupöydällä olevien säädösehdotusten osalta. Osana paremman sääntelyn periaatteita suuri valiokunta korostaa myös EU:n suhteellisuus- ja toissijaisuusperiaatteiden toteutumisen sekä kattavien ja huolellisten lainsäädäntöehdotusten vaikutusarvioiden keskeistä merkitystä.

Valiokunnan lausunto SuVL 12/2023 vp

(4) Suuri valiokunta kiinnittää valtioneuvoston huomiota tulevaisuusvaliokunnan 29.11.2023 hyväksymään kannanottoon valtioneuvoston selvityksestä. Tulevaisuusvaliokunta toteaa kannanotossaan muun muassa, että Suomen ennakkovaikuttamisen kehittäminen edellyttää myös valtioneuvoston kanslian koordinoiman ministeriöiden yhteisen ja jatkuvan ennakkoinnin ja ennakkovaikuttamisen entistä parempaa kytkentää Suomelle tärkeiden strategisten tavoitteiden tunnistamiseksi. Sen lisäksi, että ennakkovaikuttamisessa priorisoidaan komission työohjelmassa mainittuja ehdotuksia, on Suomen kyettävä myös viemään tärkeitä tulevaisuuskysymyksiä komission työohjelmaan esimerkiksi tulevaisuusselonteiden avulla. Euroopan digitaalista valmiutta koskevan komission työohjelman prioriteetin osalta tulevaisuusvaliokunta toteaa, että data-sääntelyn kokonaisuutta on kartoitettava laaja-alaisesti, jotta vältytään päällekkäiseltä sääntelyltä. Tulevaisuusvaliokunta korostaa, että Suomen ja EU:n on varmistettava strateginen autonomiansa, osaamisensa ja kilpailukykyä globaalissa kilpailussa tekoälyn sekä esimerkiksi 6G- ja avaruusteknologian hyödyntämisessä.

(5) Tulevaisuusvaliokunta muistuttaa kannanotossaan myös valtiontukisääntöjen muutosten haitallisista sisämarkkinavaikutuksista ja toivoo valtioneuvostolta strategisia linjauksia, jotka edistävät Suomen ja samanmielisten maiden vaikutusvaltaa. Suuri valiokunta yhtyy huoleen valtiontukipolitiikan muutoksesta ja korostaa, että avoin kilpailu ja toimivat sisämarkkinat ovat EU:n kilpailukyvyn perusta. Valtioneuvoston tulee jatkaa vaikuttamista yritysten tasapuolisten toimintaedellytysten turvaamiseksi.

(6) Suuri valiokunta kiinnittää valtioneuvoston huomiota valtiovarainvaliokunnan 24.11.2023 hyväksymään kannanottoon, jossa korostetaan Suomen ennakkovaikuttamisen tehostamista ja kannanmuodostuksen nopeuttamista sekä eduskunnan osallistumisen oikea-aikaisuutta.

(7) Suuri valiokunta tulee ottamaan erikseen kantaa valtioneuvoston pääprioriteeteikseen nostamiin teemoihin valtioneuvoston erillisten selvitysten ja kirjelmien pohjalta sekä osana EU:n tulevaan lainsäädäntökauteen vaikuttamisen käsittelyä. Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että valtioneuvosto on oikea-aikaisesti liikkeellä vaikuttamassa keskusteluun unionin laajentumista edeltävistä uudistuksista ja EU-politiikkojen uudelleentarkastelusta.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Suuri valiokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Valiokunnan lausunto SuVL 12/2023 vp

Helsingissä 8.12.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Heikki Autto kok

1. varapuheenjohtaja Laura Huhtasaari ps

2. varapuheenjohtaja Maria Guzenina sd

jäsen Sanna Antikainen ps

jäsen Juho Eerola ps

jäsen Ritva Elomaa ps

jäsen Elisa Gebhard sd

jäsen Ville Kaunisto kok

jäsen Teemu Keskisarja ps

jäsen Kimmo Kiljunen sd

jäsen Jani Kokko sd

jäsen Merja Kyllönen vas

jäsen Helena Marttila sd

jäsen Matias Mäkynen sd

jäsen Maria Ohisalo vihr

jäsen Susanne Päivärinta kok

jäsen Onni Rostila ps

jäsen Aura Salla kok

jäsen Sari Tanus kd

jäsen Sinuhe Wallinheimo kok

jäsen Eerikki Viljanen kesk

varajäsen Inka Hopsu vihr

varajäsen Pia Kauma kok

varajäsen Jani Mäkelä ps

varajäsen Anders Norrback r

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaisa Männistö